

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора

Безкорвайної Ольги Володимирівни

на дисертаційне дослідження **Мазіна Василя Миколайовича**

“Теоретико-методичні засади організації виховного процесу у дитячо-юнацьких спортивних школах”, поданого на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук зі спеціальності

13.00.07 – теорія і методика виховання

Актуальність проблеми дисертаційного дослідження Василя Миколайовича Мазіна є цілком очевидною. Значущість її посилюється нагальною потребою модернізації змісту, розробки концептуальних підходів та методичної системи організації виховного процесу в дитячо-юнацьких спортивних школах.

Автор досить переконливо аргументує свій науковий пошук аналізом актуальності поставленої проблеми, наявністю суперечностей зовнішнього і внутрішнього характеру і недостатнім рівнем її вивчення в професійно-педагогічному плані.

Стрімкий перехід до нового укладу життя стає причиною втрати громадянами нашої країни звичних буттєвих орієнтирів, наслідком якого є кризові суспільні явища, пов'язані із нехтуванням ними своїм здоров'ям, зневагою до виконання суспільних обов'язків, порушенням законодавства і норм побутової поведінки.

У таких умовах особливого значення набуває кардинальна трансформація освітніми процесуальних характеристик і ціннісних орієнтирів виховання молоді. Зокрема, перспективного значення набуває використання виховного потенціалу позашкільних закладів, у яких формування соціально визнаних цінностей, якостей, а також рис характеру дітей й підлітків проходить більш інтенсивно та результативно на фоні їхнього самовизначення. Одним з дієвих виховних середовищ виступають

дитячо-юнацькі спортивні школи (ДЮСШ), на організацію виховного процесу в яких Василь Миколайович Мазін і спрямовує свій науковий інтерес.

Вважаємо, що такий вибір напряму наукового пошуку є, безумовно, актуальним і своєчасним, оскільки сьогодні в державних документах (Законах України “Про освіту”, “Фізичну культуру і спорт”, “Позашкільну освіту” та ін.) підкреслюється важливість виховання дітей та молоді у процесі занять спортом.

Автор знаходить пояснення факту, з яким можна погодитися, що виховний процес у ДЮСШ не відбувається сам по собі, а потребує організації з боку адміністрації та спортивних педагогів. Разом з тим, на практиці виховна діяльність адміністрації і тренерів-викладачів часто має епізодичний і нескоординований характер. Наслідком цього є формування несприятливого психологічного клімату у спортивних групах, спрямування навчально-тренувального процесу на досягнення високого спортивного результату будь-якою ціною, іноді на шкоду моральному й культурному розвитку юних спортсменів. У дисертаційній роботі Василя Миколайовича Мазіна здійснюється вдала спроба вирішення цієї проблеми.

Структура роботи характеризується погодженістю компонентів наукового пошуку – взаємозалежністю мети, завдань, об’єкта, предмета, наукової новизни, теоретичної і практичної значущості.

У роботі автор спрямовує свої науково-методичні пошуки на досягнення означеної мети та виконання коректно сформульованих у відповідності до неї завдань.

У ході виконання першого завдання – визначення сутності виховного процесу в ДЮСШ і ступеню розробленості проблеми його організації, дисертантом проведено аналіз нормативних документів, результатом якого стала констатація значної уваги держави до виконання спортивними школами виховної функції.

У рамках першого завдання автором виявлена етимологія та уточнене тлумачення ключових термінів дослідження, зокрема: “виховання”, “виховна система ДЮСШ”. Обґрунтування вихідних дефініцій дозволило автору цілком правомірно визначити сутність виховного процесу в ДЮСШ та його організації (розділ 1.1 дисертації).

Далі автор спрямовує свої зусилля на вивчення наукових джерел, що прямо або побічно стосуються проблематики організації виховного процесу в ДЮСШ. Він визначає розроблені на сьогодні питання, а також питання, які досліджені недостатньо або зовсім не вивчені (підрозділ 1.2).

Загалом, вважаємо, що перше завдання дослідження виконано автором достатньо кваліфіковано.

Позитивної оцінки заслуговує представлений В.М.Мазіним аналіз стану організації виховного процесу в ДЮСШ країни на сучасному етапі, котрий проводився на основі вивчення документації спортивних шкіл, методичних матеріалів, а також власного досвіду.

Відзначимо, що проведений аналіз був доповнений емпіричним дослідженням, присвяченим встановленню стану сформованості виховної системи у пересічних спортивних школах країни. Результати цього дослідження описано автором у тексті підрозділу 1.3 дисертації.

Вважаємо позитивним моментом проведення такого дослідження у рамках виконання другого завдання, оскільки його результати значно підсилюють аргументацію сформульованих автором суперечностей.

На нашу думку, друге завдання дослідження виконано дисертантом на високому науковому рівні. Результати, отримані при його виконанні, створюють основу для однозначного і лаконічного формулювання проблеми організації виховного процесу в ДЮСШ.

Виконання третього завдання дисертаційного дослідження автор пов'язує з визначенням методологічних засад й теоретичної бази концепції організації виховного процесу в ДЮСШ.

У ході виконання цього завдання дисертант пропонує й переконливо обґрунтовує послідовність дослідних процедур, а також визначає методологічні підходи, яких має намір дотримуватиметься у ході розробки теоретичних і методичних засад організації виховного процесу в ДЮСШ (підрозділ 2.1).

Відзначимо ґрунтовність підходу автора до побудови теоретичної бази дослідження, до якої увійшли не тільки теоретичні здобутки педагогічної науки, а й форми наукового знання, що співвідносяться із суміжними дисциплінами (психологією, соціологією), а також філософією (підрозділ 2.2).

Не зважаючи на розрізнену генезу наукових ідей, теорій, концепцій, на які спирається автор, звертає на себе увагу внутрішня логічність теоретичного базису дослідження, виражена у взаємозв'язку і взаємному доповненні його складових частин.

Результатом виконання третього завдання є також побудова термінологічної бази авторського дискурсу, до якої увійшли поняття, логічно «вписані» у контекст обраних форм наукового знання.

У якості позитивного моменту слід відзначити, що при виконанні третього завдання автор не виходить за рамки визначеного об'єкту дослідження, що підкреслює відповідність дисертації спеціальності, за якою вона подана до захисту.

У цілому, результати виконання автором третього завдання, ми оцінюємо позитивно.

У частині дисертації, присвяченій виконанню четвертого завдання – сформулювати авторську концепцію та розробити структурно-функціональну модель організації виховного процесу в ДЮСШ, на основі обґрунтованої теоретичної бази, автор формулює низку ідей, які зокрема стосуються налагодження взаємодії між суб'єктами виховної системи, цільових орієнтирів і перебігу виховної роботи тренерів-викладачів ДЮСШ, контролю

за виховною роботою суб'єктів виховної системи ДЮСШ, а також циклічного характеру організації виховного процесу в ДЮСШ.

На базі цих ідей вибудовується авторська концепція, у відповідності до якої організація виховного процесу розглядається як циклічна діяльність адміністрації з упорядкування взаємодії суб'єктів виховної системи (тренерів-викладачів, інструкторів-методистів, батьків, вихованців) між собою та виховним середовищем, періодичність якої визначається річними планами роботи ДЮСШ. Зміст концепції розкривається у низці конструктивних положень.

На нашу думку, авторський задум повністю адекватний особливостям виховного процесу в ДЮСШ, а також може (за певної адаптації) бути реалізований в інших позашкільних закладах.

Виходячи з логіки виконання завдання, автор подає модель організації виховного процесу в ДЮСШ, яка ґрунтується на технології SADT. Представлена модель, як на наш погляд, досить вдало передає бачення автором сутності досліджуваного процесу.

Отже, ми вважаємо, що четверте завдання дослідження виконано автором раціонально і ефективно.

Дисертація має важливе практичне значення. У рамках виконання п'ятого завдання автор спрямовує зусилля на реалізацію моделі організації виховного процесу в ДЮСШ.

У рамках виконання цього завдання автор пропонує різнопланові методики, зокрема:

- методики розвитку виховної компетентності тренерів-викладачів у межах методичної роботи ДЮСШ, яка поєднує традиційні та інноваційні андрагогічні форми (лекційні та практичні заняття, самостійна робота, семінар, внутрішня атестація та ін.) і методи (круглий стіл, зустрічі з педагогами, співбесіда, експертне оцінювання тренувального процесу тощо);

- методики виховної роботи тренера-викладача, що містить прийоми формування або корекції у вихованців образів і ментальних схем, що

відповідають ідеалам олімпізму в спонтанних і запланованих, конфліктних і безконфліктних ситуаціях змагальної, тренувальної та позатренувальної взаємодії;

– методики діагностики ефективності організації виховного процесу в ДЮСШ, в основі якої – засоби визначення організованості виховної системи (методики ЦОЄГ, ІГЗ Сішора, “Шкала тренер – спортсмен” Ю. Ханіна й Р. Стамбулова), а також виявлення ставлення юного спортсмена до олімпійських цінностей (валідизований і стандартизований авторський опитувальник).

Вважаємо, що описані автором методи й засоби організації виховного процесу, органічно інтегруються в практику ДЮСШ, відповідаючи їхній специфіці. Доцільність використання представлених автором методик у контексті організації виховного процесу в ДЮСШ сумніву не викликає.

Робота базується на достатній кількості вихідних даних, прикладів, розрахунків. Для підтвердження теоретичних положень автором проводилася експериментальна перевірка ефективності методичної системи організації виховного процесу в групах ДЮСШ із різних видів спорту.

Виконуючи завдання, автор надає уваги обґрунтуванню вибору експериментального плану, а також експериментального та контрольних ДЮСШ. У тексті дисертації ним докладно описаний перебіг педагогічного експерименту, представлений план роботи «Школи виховної компетентності».

У спеціальному підрозділі поданий детальний аналіз емпіричних результатів експерименту. Зокрема, у тексті подається детальний аналіз отриманих емпіричних даних, який унаочнюють таблиці і гістограми.

У якості позитивного моменту відмітимо використання при обробці результатів емпіричного дослідження програми STATISTICA 6, яка надає чималій вибір методів аналізу даних. Застосування автором цієї програми вказує на його високу дослідницьку кваліфікацію.

Отримані експериментальні дані подаються в роботі чітко, змістовно та аргументують сформульовані висновки.

У цілому, на основі аналізу тексту дисертації, вважаємо, що в процесі виконання завдань дослідження автор вийшов за рамки існуючих знань, результати виконаного дослідження мають наукову новизну й теоретичну значущість, а також безперечну практичну цінність.

Відмітимо, що матеріали дисертації грамотно оформлені, текст викладено логічно, обґрунтовано. Хід і результати дослідження представлено у 6 рисунках та 29 таблицях. Список використаних джерел включає 586 найменувань. Матеріали дисертації пройшли апробацію на науково-практичних конференціях різного рівня. Результати дослідження в повній мірі відображені в 54 публікаціях автора, серед яких – 25 статей у провідних фахових виданнях, 20 матеріалів конференцій.

Автореферат відповідає загальному змісту дисертації й розкриває основні її положення.

У той же час, аналіз дисертаційної роботи дозволив сформулювати зауваження і побажання, серед яких таке:

- теоретичні підрозділи дисертації за змістом і формою викладу мають бути не лише інформаційно-констатувальними, але і певною мірою – аналітично-узагальнюючими;

- звертає на себе увагу нерівномірний обсяг підрозділів дисертації, зокрема, підрозділ 1.1. – 36 сторінок, підрозділ 2.1 – 6 сторінок, підрозділ 2.2 – 55 сторінок; підрозділ 3.2 – 14 сторінок;

- на наш погляд, у підрозділах 2.2 та 3.1 недостатньо висвітлено й схарактеризовано олімпійські ідеї П. Кубертена, які мають величезний виховний потенціал;

- у цілому відмічаючи великий обсяг виконаної автором теоретичної роботи, вказуємо на деяку нечіткість у викладенні авторських ідей, на які спирається концепція організації виховного процесу в ДЮСШ;

- вважаємо, що у дослідженні автор не виправдано знехтував

потенціалом курсів підвищення кваліфікації тренерів-викладачів у плані підвищення якості виховного процесу в ДЮСШ;

- недостатньо схарактеризовано складові виховної компетентності тренера-викладача ДЮСШ (можливо, їх слід було подати у формі технологічного конструкту, на зразок поданого автором конструкту олімпійської культури);

- відмічаючи загальну доцільність використання обраної автором методики моделювання, відмічаємо бажаність подальшої декомпозиції моделі з метою більш докладного висвітлення дій суб'єктів виховної системи ДЮСШ на етапах організації виховного процесу;

- у дисертації визначено тільки два критерії організованості виховного процесу: особистісний і системний. Чи не замало для розгляду такого складного явища, як процес виховання в ДЮСШ?;

- у таблицях 5.3, 5.4, 5.5 та інших, раціонально дещо інакше висвітлити результати емпіричних досліджень. Зокрема, замість приведення такого показнику, як “сума рангів” більш інформативно привести показник “середнє арифметичне”;

- вважаємо, що дисертація значно виграла б у разі включення в додатки методичних рекомендацій з виховної роботи для тренерів-викладачів;

- в авторефераті недостатньо представлений один з ключових здобутків автора – конструкт олімпійської культури вихованця ДЮСШ;

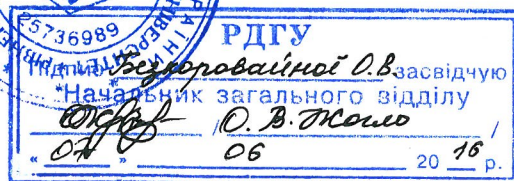
- вважаємо, що діагностичний інструментарій, спрямований на встановлення рівню олімпійської культури вихованців ДЮСШ, доцільно було б доповнити анкетною з відкритими питаннями, яка дала б змогу більш повно висловити їм своє відношення до олімпійських цінностей.

Висловлені критичні судження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Вони швидше вказують на невикористані резерви роботи та мають характер наукової дискусії.

На підставі вищезазначеного правомірно зробити загальний висновок про те, що дисертаційне дослідження Мазіна Василя Миколайовича “Теоретико-методичні засади організації виховного процесу у дитячо-юнацьких спортивних школах” є самостійним завершеним дослідженням, що робить вагомий внесок у теорію і методику виховання, відповідно має суттєву практичну значущість, відповідає пунктам 9, 10, 12–14 “Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р., № 567, а її автор – Мазін Василь Миколайович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор,
завідувач кафедри методики
викладання іноземних мов
Рівненського державного
гуманітарного університету

Безкоровайна О.В.